

ки адекватно впливати на інфляційні процеси, але їй допоможуть стабілізувати курс національної грошової одиниці, коректно індексувати доходи українських громадян та забезпечити добробут наших співвітчизників.

1. Податковий кодекс України, 02.12.2010 №2756 – VI// Бібліотека головної № 01 січень 2011 рік, с. 335. 2. Вагова структура для розрахунку ІСЦ за міжнародною Класифікацією індивідуального споживання за цілями (КІСЦ) (на 07.07.2010 р.): [Електронний ресурс] – Режим

доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>. 3. Індекс споживчих цін: сприйняття та реальність// Посіб. – К.: Держкомстат, 2006. – 60 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/ct/isc/posibnyk.pdf>. 4. Мазур М. В. Статистичний аналіз інфляційного процесу в економіці// Автореф. дис... к-та екон. наук: 08.03.01 / КНЕУ, – К., 2005. 5. Ревенко А. Про національні особливості інфляції та індексу споживчих цін// Дзеркало тижня. – 2002. – №44. – С. 12-14. 6. Юхимчук А. Чому бідні...?!// Голос України. – 2011. – №51.

Надійшла до редколегії 01.07.11

УДК 311.172

Н. Лутчин, канд. екон. наук, доц.,
Львівський національний університет імені Івана Франка

СТАТИСТИЧНЕ ВИВЧЕННЯ ЯКОСТІ ТА СТІЙКОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

В роботі розглядаються методологічні аспекти статистичного вивчення якості та стійкості економічного зростання. Дана методика розглядається на прикладі регіонів України. В статті використовується кластерний аналіз для групування регіонів за показниками якості економічного зростання.

Ключові слова: економічне зростання, якість економічного зростання, стійкість економічного зростання.

В работе рассматриваются методологические аспекты статистического изучения качества и устойчивости экономического роста. Данная методика рассматривается на примере регионов Украины. В статье используется кластерный анализ для группировки регионов по показателям качества экономического роста.

Ключевые слова: экономический рост, качество экономического роста, устойчивость экономического роста.

This paper considers methodological aspects of statistical study of quality and stability of economic growth. This method is examined on the example of Ukraine's regions. In this article uses cluster analysis to group the regions on the indexes of quality of economic growth.

Keywords: economic growth, quality of the economic growth, steadiness of the economic growth.

Економічне зростання є необхідною складовою і передумовою сталого розвитку національної економіки в цілому та її регіонів. На сучасному етапі трансформації економічної системи України, забезпечення умов та можливостей довгострокового економічного зростання є завданням стратегічного значення.

Економічне зростання розглядається економічною наукою взагалі і статистикою зокрема як складова частина і одна з найважливіших кількісних характеристик економічного розвитку. Це поняття пов'язане з кількісною зміною обсягів виробництва і споживання.

У сучасній економічній літературі немає єдиного визначення категорії "економічне зростання". Існує кілька підходів до розкриття даної дефініції. Найчастіше економічне зростання ототожнюють з кількісними характеристиками збільшення масштабів виробництва. Одні науковці трактують економічне зростання як "зростаючу здатність економіки до реалізації своїх виробничих можливостей", другі – як "розширення можливостей економіки задовольнити зростаючі потреби населення в товарах і послугах", треті, з огляду на динамізм і неперервні коливання процесу відтворення, розглядають економічне зростання як тривалу тенденцію циклів відтворення, що змінюють один одного [1, с.13].

Розширене трактування поняття економічного зростання присутнє в роботах Е. Гайдара, де автор в якості кількісної оцінки розглядає ВВП на одну особу населення та темпи його зміни, підкреслюючи тим самим, що " ВВП на одну особу характеризує не тільки рівень виробництва і споживання, але і якість життя, зайнятість, відношення чисельності міського і сільського населення, структуру сім'ї" [2, с.5].

В концепціях наукових шкіл, в практиці державного управління особлива увага надається економічному зростанню як кількісній характеристиці динаміки сукупних результатів виробничої діяльності [3]. Проте останніми роками виникають проблемні питання стосовно розуміння змісту економічного зростання як якісної характеристики. Отже, в економічних досліджень виникло поняття " якість економічного зростання". Якість еконо-

мічного зростання – сукупність властивостей і ознак, що характеризують процес зростання, тобто тенденцію збільшення загального обсягу виробництва, і результату цього процесу з позиції задоволення інтересів суб'єктів, які забезпечують економічне зростання і сприймають його наслідки. Основним показником при вивченні якості економічного зростання є також індекс фізичного обсягу ВВП, однак він є не єдиним показником економічного розвитку. Окрім нього потрібно враховувати показники, що виявляють якість життя і є складовими індексу людського розвитку .

Оцінка складових якості економічного зростання має здійснюватися з позиції інтересів суб'єктів мікроекономіки і суб'єктів макроекономіки. З цього слідує, що дослідження закономірностей якості економічного зростання на рівні регіонів повинно включати два взаємопов'язані етапи: перший – вимірювання і оцінка якості процесу зростання; другий – дослідження якості результатів зростання на території регіонів за визначений період з позиції задоволення суб'єктів макrorівня.

Дослідження закономірностей якості економічного зростання на рівні регіонів повинно включати два взаємопов'язані етапи: перший – вимірювання і оцінка якості процесу зростання; другий – дослідження якості результатів зростання на території регіонів за визначений період з позиції задоволення позицій суб'єктів макrorівня

У контексті забезпечення довгострокового економічного зростання країни та її регіонів важливим моментом є формування методики оцінки його результатів на основі концепції якості зростання регіональної економіки.

Аналіз якості зростання передбачає вивчення двох завдань:

- вивчення стійкості рівнів динамічного ряду;
- оцінка стійкості тенденції.

Вирішення першого завдання можливе на основі розрахунку індексів стійкості динамічних рядів.

З врахуванням того, що в якості кількісної характеристики економічного зростання по областях найчастіше ви-

користують індекс фізичного обсягу ВРП, то індикатор стійкості буде мати наступний вигляд [3, с.55]:

$$i_y = \frac{\bar{T}_{сприят}}{\bar{T}_{несприят}} \quad (1)$$

де, $\bar{T}_{сприят}$ – середньорічний темп росту фізичного обсягу ВРП в регіоні за сприятливий період часу; $\bar{T}_{несприят}$ – середньорічний темп росту фізичного обсягу ВРП в регіоні за несприятливий період часу.

Чим ближчий показник до одиниці, тим менші коливання і відповідно вища стійкість.

Оцінка стійкості тенденції зростання може бути отримана на основі коефіцієнта Спірмена. Інтерпретація коефіцієнта Спірмена в даному випадку наступна: якщо кожен наступний ланцюговий темп росту більший чим попередній, то ранги цих темпів і номери років співпадають. Це означає не тільки повну стійкість самого росту рівнів ряду, але і також прискорену стійкість зростання.

Результати розрахунку індексу стійкості показників динамічного ряду, який характеризує економічний ріст областей України за період 2005-2009 роки наведені в таблиці 1.

Таблиця 1. Індекс стійкості економічного зростання в областях України за період 2005-2009 роки

Області	Коефіцієнти зростання фізичного обсягу ВРП					В середньому за 2005-2009 роки	Індекс стійкості економічного зростання
	данцюгові (до попереднього року)						
	2005	2006	2007	2008	2009		
Автономна Республіка Крим	1,085	1,04	1,067	1,09	1,066	1,069	1,028
Вінницька	1,119	1,053	1,062	1,034	1,051	1,063	1,066
Волинська	1,19	1,037	1,035	1,121	1,061	1,087	1,106
Дніпропетровська	1,11	1,073	1,08	1,053	0,973	1,057	1,074
Донецька	1,108	0,971	1,083	1,046	0,971	1,034	1,111
Житомирська	1,156	1,011	1,036	1,051	1,042	1,058	1,117
Закарпатська	1,064	0,985	1,066	1,082	1,039	1,047	1,058
Запорізька	1,156	1,046	1,061	1,085	1,013	1,071	1,077
Івано-Франківська	1,076	1,059	1,025	1,008	0,975	1,028	1,065
Київська	1,098	1,073	1,088	1,059	1,044	1,072	1,033
Кіровоградська	1,189	1,024	1,051	0,979	1,137	1,073	1,143
Луганська	1,082	1,003	1,043	1,052	0,989	1,033	1,063
Львівська	1,052	0,981	1,083	1,058	1,007	1,036	1,071
Миколаївська	1,181	1,001	1,071	0,995	1,069	1,061	1,108
Одеська	1,081	0,996	1,035	1,063	1,119	1,058	1,067
Полтавська	1,167	0,992	1,082	1,058	0,949	1,047	1,135
Рівненська	1,131	1,021	1,069	1,045	0,995	1,051	1,078
Сумська	1,059	1,044	1,034	1,034	1,036	1,041	1,016
Тернопільська	1,064	1,025	1,103	1,083	1,051	1,065	1,053
Харківська	1,122	1,048	1,075	1,072	1,021	1,067	1,053
Херсонська	1,112	0,992	1,04	1,004	1,098	1,048	1,092
Хмельницька	1,127	1,039	1,042	1,04	0,999	1,049	1,094
Черкаська	1,169	1,07	1,056	1,065	1,149	1,101	1,090
Чернівецька	1,093	1,015	1,055	1,083	1,054	1,060	1,045
Чернігівська	1,1	1,001	1,034	1,065	1,023	1,044	1,062

Джерело: власні розрахунки автора

За результатами розрахунків можна зробити висновок, що для всіх областей відсутній високий показник стійкості економічного зростання. Найвищий показник серед наведених спостерігалось в Кіровоградській, Полтавській та Житомирській областях.

Оцінку стійкості тенденції зростання здійсимо за допомогою коефіцієнта Спірмена. Дані для розрахунку наведені в таблиці 2.

Таблиця 2. Оцінка стійкості тенденції зростання в областях України за 2005-2009 роки

Області	Ранги ланцюгових коефіцієнтів зростання фізичного обсягу ВРП					Коефіцієнт Спірмена
	2005	2006	2007	2008	2009	
Автономна Республіка Крим	5	1	2	4	3	-0,100
Вінницька	1	4	5	3	2	0,100
Волинська	4	2	5	3	1	-0,500
Дніпропетровська	3	1	5	4	2	0,100
Донецька	3	2	5	1	4	0,100
Житомирська	1	5	2	2	4	0,250
Закарпатська	1	4	2	3	5	0,700
Запорізька	4	1	3	5	2	0,000
Івано-Франківська	3	1	2	4	5	0,700
Київська	3	1	5	4	2	0,100
Кіровоградська	5	2	4	3	1	-0,700
Луганська	2	3	4	5	1	0,000
Львівська	4	1	5	3	1	-0,550
Миколаївська	3	2	4	5	1	-0,100
Одеська	3	2	5	4	1	-0,200
Полтавська	3	5	4	2	1	-0,700
Рівненська	1	3	2	5	4	0,800
Сумська	4	1	3	2	5	0,300
Тернопільська	4	1	3	5	2	0,000

Закінчення табл. 2

Області	Ранги ланцюгових коефіцієнтів зростання фізичного обсягу ВРП					Коефіцієнт Спірмена
	2005	2006	2007	2008	2009	
Харківська	3	2	4	1	5	0,300
Херсонська	2	3	5	4	1	-0,100
Хмельницька	2	4	5	3	1	-0,300
Черкаська	2	1	4	5	3	0,600
Чернівецька	4	3	5	1	2	-0,600
Чернігівська	2	1	4	5	3	0,600

Джерело: власні розрахунки автора

Як видно з таблиці 2 ,найбільш стабільний характер з точки зору тенденції економічного зростання була у Рівненській, Івано-Франківській Черкаській та Чернігівській областях.

Проведемо кластерний аналіз і побудуємо багатовимірну класифікацію 24 областей України стосовно якості економічного зростання. В якості вхідної інформації будуть використовуватись наступні дані – захворюваність на активний туберкульоз на 100 тис. населення; викиди шкідливих речовин в атмосферне повіт-

ря, тис. т.; середньомісячна номінальна заробітна плата, грн.; рівень зареєстрованого безробіття,%; коефіцієнти смертності дітей віком до 1 року на 1000 народжених живими; ВРП у розрахунку на 1 особу, грн, чисельність студентів вищих навчальних закладів 3-4 рівня акредитації на 10000населення; ІЛР.

Результати класифікації відображено на дендрограмі на рис. 1.

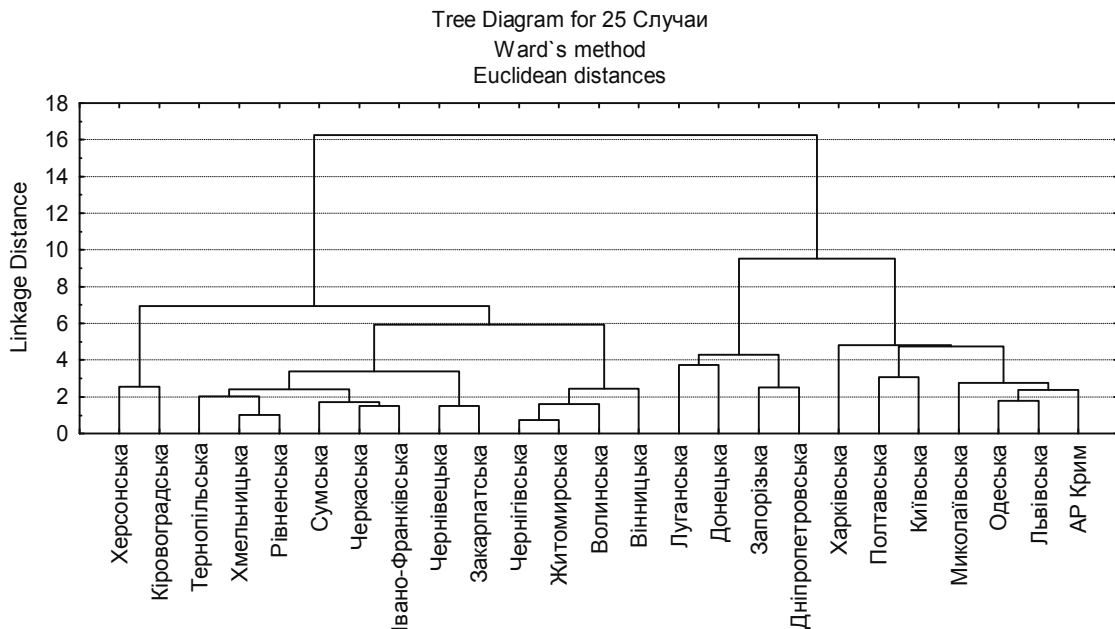


Рис. 1. Кластерна структура областей України

Джерело: власні розрахунки автора

Класифікація сукупності виявила наступний поділ областей: в перший кластер попало чотири області (16% від загальної кількості областей), в другий – сім областей (28% від загальної кількості областей), в третій – дві області (8% від загальної кількості областей), в четвертий – вісім областей (32% від загальної кількості

областей), в п'ятий – чотири області (16 % від загальної кількості областей).

Ранжування кластерів здійснювалось по зростанню значень багатовимірної середньої стандартизованих показників.

Таблиця 3. Групування областей по якості економічного зростання регіону

Номер кластера	Області	Значення середньої	Ранг кластера	Рівень розвитку
1	Дніпропетровська, Донецька, Луганська, Запорізька	0,66	1	високий
2	Харківська, Одеська, Полтавська, Миколаївська, Київська, Львівська, АР Крим	0,11	2	вище середнього
3	Херсонська, Кіровоградська	-0,06	3	середній
4	Черкаська, Рівненська, Івано-Франківська, Тернопільська, Хмельницька, Сумська, Закарпатська,	-0,18	4	нижче середнього
5	Чернігівська, Житомирська, Вінницька, Волинська	-0,47	5	низький

Джерело: власні розрахунки автора

Як видно з таблиці 3.1 найкращі показники якості економічного зростання спостерігалося в чотирьох областях: Дніпропетровській, Донецькій, Луганській та Запорізькій. Найгіршими вони були теж у чотирьох областях: Чернігівській, Житомирській, Вінницькій та Волинській. Це свідчить про значну диференціацію областей України за показниками якості економічного зростання.

Отже, економічне зростання відіграє важливу роль в державному розвитку та сприяє міжнародному поділу праці. Зростання ж економіки регіону як предмету статистичного вивчення має на меті комплексне дослідження усіх процесів та явищ, що є передумовами та наслідками економічного зростання, їх статистичного вимірювання та оцінки. Вивчення цього явища є дуже

УДК 311.214

М. Огай, канд. екон. наук, ст. наук. співроб.,
Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ПІДВИЩЕННЯ НАДІЙНОСТІ ОЦІНЮВАННЯ ІНДЕКСУ СПОЖИВЧИХ ЦІН В УКРАЇНІ

У статті розглянуто оцінки похибок розрахунку ІСЦ в Україні. Наведено рекомендації щодо зменшення похибок оцінювання ІСЦ. При цьому запропоновано три основні підходи, які можна застосовувати як одночасно, так і окремо один від одного.

Ключові слова: *індекс споживчих цін, похибки оцінювання, надійність, обмеження умов життя домогосподарств.*

В статье рассмотрены оценки ошибок расчета ИПЦ в Украине. Представлены рекомендации по уменьшению ошибок оценивания ИПЦ. При этом предложено три основных подхода, которые можно применять как одновременно так и отдельно один от другого.

Ключевые слова: *индекс потребительских цен, ошибки оценивания, обследование условий жизни домохозяйств.*

The paper deals with estimation biases of CPI calculation in Ukraine. Recommendations for the reduction CPI estimation biases are presented. Meanwhile, three main approaches that can be used both simultaneously and separately are proposed.

Key words: *Consumption Price Index, estimation biases, reliability, Household Living Conditions Survey.*

Індекс споживчих цін (ІСЦ) є одним з основних макроекономічних показників, що характеризують стан економіки будь-якої країни сучасного світу. Він використовується як показник інфляції і як один з основних показників вартості життя. З урахуванням ІСЦ здійснюється індексація заробітних плат і соціальних виплат, визначаються кредитні ставки, аналізуються та прогнозуються найбільш актуальні економічні процеси тощо [1]. Це означає, що наявність у оцінці ІСЦ похибки у будь-який бік призводить до викривлення уявлень щодо реального економічного стану держав, призводить до прямих втрат коштів державними бюджетами або населенням і багатьма державними і недержавними організаціями, знижують загальну ефективність функціонування економік та суттєво погіршують прогнозованість економічного розвитку. Саме тому проблемам надійного визначення та підвищення якості оцінювання ІСЦ протягом останніх п'ятнадцяти років приділяється значна увага у багатьох країнах світу.

Як відомо, оцінка ІСЦ, як і будь-якого іншого показника, характеризується двома типами похибок: випадковою та систематичною [2, 3]. Виникнення випадкових похибок зумовлено, головним чином, тим, що ІСЦ розраховується за даними вибірових обстежень (обстеження споживчих витрат населення та цін). Систематична похибка (зміщення), виникає через особливості методології розрахунку ІСЦ, зміщення оцінок показників за результатами вибірових обстежень, що використовуються при розрахунках ІСЦ тощо. Зокрема, вагома складова зміщення оцінки ІСЦ є основним наслідком недоохоплення заможних верств населення внаслідок невідповідей в національних обстеженнях доходів та витрат домогосподарств.

актуальним в наш час та потребує глибокого розуміння та комплексного дослідження.

1. Манцуров І.Г. Статистика економічного зростання та конкурентоспроможності країни: Монографія / І.Г. Манцуров – К.: КНЕУ, 2006. – 392 с.
2. Гайдар Е.Т. Современный экономический рост и стратегические проблемы развития России / Е.Т. Гайдар К 5-й Международной науч. конф. "Конкурентоспособность и модернизация экономики". – 2004 г. Москва.
3. Зарова Е.В. Качество экономического роста региона: методологические аспекты статистического исследования / Е.В. Зарова // Вопр. ст. – 2006. – №5. С.51-61.
4. Петкова Л.О. Економічне зростання в Україні – регіональний вимір: Монографія / Л.О. Петкова – Черкаси, ЧДТУ, 2004. – 271 с.

Надійшла до редколегії 01.07.11

В доповіді представлено оцінки похибок розрахунку ІСЦ в Україні. Наведено рекомендації щодо підходів до зменшення похибок оцінювання ІСЦ. При цьому запропоновано три основні підходи, які можна застосовувати як одночасно, так і окремо один від одного. Ефективність підходів апробовано на реальних даних в рамках реалізації проекту "Розвиток системи державної статистики для моніторингу соціально-економічних перетворень" у 2009 році.

Перший підхід, це застосування процедур калібрації статистичних ваг державного вибірового обстеження умов життя домогосподарств (ОУЖД) з урахуванням адміністративних даних, зокрема даних енергопостачаючих компаній щодо обсягів середньомісячної сплати домогосподарствами за спожиту електроенергію.

Коригування системи статистичних ваг домогосподарств в ОУЖД з використанням зовнішньої інформації може бути ефективним підходом компенсації інформації, втраченої внаслідок відмов заможних домогосподарств від участі в ОУЖД. Розглянемо конкретний приклад, використовуючи у якості зовнішньої інформації дані щодо споживання електроенергії.

Як свідчать результати виконаних досліджень, в Україні, як в інших країнах, спостерігається суттєвий взаємозв'язок між рівнем споживчих витрат домогосподарств та рівнем споживання електроенергії [4]. Достатньо висока кореляція розподілів свідчить, що за наявності зовнішніх даних щодо обсягів сплати абонентами за спожиту електроенергію по Україні та регіонах існує можливість коригування відповідного розподілу у масиві даних ОУЖД та, на основі взаємозв'язку, коригування розподілу середньодушових споживчих витрат домогосподарств.